

18. Елистратов А.И. Очерк административного права / А.И. Елистратов. – М., 1922. – 236 с.
19. Стариков Ю.Н. Административная юстиция в России после 1917 года (советская административная юстиция) [Электронный ресурс] / Ю.Н. Стариков // Режим доступа : <http://www.comitasgentium.com/component/k2/item/64-administrativnaya-yustitsiya-v-rossii-posle-1917-goda-sovetskaya-administrativnaya-yustitsiya>.
20. Адміністративний кодекс УСРР від 12 жовтня 1927 року [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP270014.html.
21. Абрамов С. В советском праве не может быть административного иска / С. Абрамов // Социалистическая законность. – 1947. – №3. – С. 8–10. – С. 8.
22. Двигун М.А. Признание недействительным акта государственного органа или органа местного самоуправления как способ защиты гражданских прав: дис. канд. юр. наук : 12.00.03 / Двигун Марина Александровна. – Абакан, 2008. – 184 с.
23. Скитович В.В. Правосудие по делам, возникающим из административно-правовых отношений: исторический опыт и перспективы / В.В. Скитович // Государство и право. – 1995. – №8. – С. 22–29.

ЛПСЬКА О. С.,
провідний юрист юридичного відділу,
асистент кафедри господарського
права і процесу
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 346.7: 330.341.1 (477)

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

У статті досліджено, проаналізовано та узагальнено різні теоретичні підходи до поняття «національна інноваційна система». Виявлено та систематизовано основні характерні риси національної інноваційної системи. Досліджено основні складові даного системного утворення. Запропоновано комплексне визначення «національна інноваційна система».

Ключові слова: національна інноваційна система, складові національної інноваційної системи, інституційна складова національної інноваційної системи, функціональна складова національної інноваційної системи.

В статье исследованы, проанализированы и обобщены различные теоретические подходы к понятию «национальная инновационная система». Выявлены и систематизированы основные характерные черты национальной инновационной системы. Исследованы основные составляющие данного системного образования. Предложено комплексное определение «национальная инновационная система».

Ключевые слова: национальная инновационная система, составляющие национальной инновационной системы, институциональная составляющая национальной инновационной системы, функциональная составляющая национальной инновационной системы.

In this article author analyzes and summarizes the different theoretical approaches to the concept of «national innovation system». Identified and systematized the main characteristics of the national innovation system. The basic components of the education system. A comprehensive definition of «national innovation system».

Key words: *national innovation system, the components of the national innovation system, the institutional component of the national innovation system, a functional component of the national innovation system.*

Вступ. Необхідність дослідження сутності національної інноваційної системи зумовлена потребою вироблення дієвих механізмів реалізації інноваційних проектів, що забезпечують конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізаційних процесів. Розуміння процесів, явищ, закономірностей та тенденцій, що властиві інноваційній системі, надасть можливість виявити найбільш проблемні питання та перепони при реалізації інноваційних проектів, дозволить виявити складнощі у взаємодії елементів системи при їх реалізації, а також забезпечить технологічні зміни та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та національної економіки в цілому.

Підтримує необхідність дослідження даного питання М.Л. Маренко. Автор зазначає, що аналіз національної системи має важливе значення для розробки інноваційної та промислової політики. Розуміння процесів, що відбуваються в національній інноваційній системі, дасть можливість виявити ті сфери, розвиток або стимулювання яких найбільш дієвим чином буде сприяти технологічній динаміці та конкурентоспроможності. Таке розуміння також дозволяє виявити розходження всередині системи, які перешкоджають технологічному розвитку та інноваціям. У цьому контексті найбільш цінним є ті види державної політики, які намагаються поліпшити взаємодію між різними учасниками та інститутами національної інноваційної системи і підвищити здатність до інновацій, зокрема до впровадження нових технологій [1, с. 191].

Питання визначення національної інноваційної системи досліджується у роботах: Л. Яремко, Л. Федулової, М. Шарко, В. Білозубенко, І. Макаренко, Ю. Атаманової, М. Бунчук, О. Кавтиш, І. Карпунь, В. Побірченко та ін. Однак відсутні наукові праці, які б комплексно вивчали та визначали поняття «національна інноваційна система», що не сприяє загальному науковому завданню встановити та налагодити ефективні взаємозв'язки між суб'єктами інноваційної діяльності, що відбуваються в межах реалізації інноваційних проектів.

Постановка завдання. Завдання та мета дослідження полягає у формуванні комплексного поняття «національна інноваційна система» задля визначення ролі інноваційних проектів у її розвитку.

Результати дослідження. Дослідження сутності поняття «національна інноваційна система» є досить актуальним, оскільки у більшості наукових працях дане питання розкрито фрагментарно та без врахування специфічних особливостей даного системного утворення.

Історичний огляд природи інноваційного процесу, здійснений відомим науковцем Р. Росвеллом, засвідчує, що розвиток ішов від простих лінійних до складніших нелінійних моделей інноваційного процесу [2, с. 221-239]. При цьому сучасна модель інноваційної діяльності є нелінійною та базується на складній системі взаємозв'язку між суб'єктами інноваційної діяльності, що вимагає дослідження не просто процесу доведення інновації до ринку, а механізмів, які забезпечують його реалізацію, системи, в якій протікає інноваційний процес та, відповідно, зв'язків, що його забезпечують.

Теоретичні основи концепції національних інноваційних систем (НІС) було закладено у працях Б. Лундвала, К. Фрімана та Р. Нельсона.

Відображення лінійної моделі інноваційної діяльності знаходить своє вираження у понятті національної інноваційної системи, наданому К. Фріменом. Зокрема, НІС розглядається як мережа інституцій державного та приватного секторів, чия діяльність і взаємодія ініціює, імпортує, модифікує та поширює нові технології» [3, с. 5-24]. Цінним у даному визначенні є взаємодія державного та приватного секторів, що припускає партнерські взаємовідносини між інституціями в процесі реалізації нових технологій. Недоліком є дещо вузький підхід до визначення, як більшою мірою мережа інституцій, але НІС є більш складною системою та не може зводитися лише до мережі, що продукує та просуває технології на ринок. Крім того, відсутня цільова направленість існування та функціонування НІС, наприклад, інноваційний розвиток та поліпшення структури виробництва.

Вузький підхід до розуміння прослідковується у роботі Р. Нельсона, де НІС визначається як «сукупність інститутів, чия взаємодія визначає інноваційну продуктивність (ефективність) національних фірм» [4, с. 3-21]. Як і в попередньому визначенні, прослідковується інституційний підхід, який зводить складну інноваційну систему до певного виробничого циклу, що жодним чином не відображає та не розкриває суті системи. Крім того, у своїх дослідженнях вчений підкреслював провідну роль конкуренції у стимулюванні інноваційної діяльності. Але інноваційна система є складним та функціональним механізмом та не може ототожнюватися лише з функцією визначення продуктивності національних фірм, оскільки визначення економічної ефективності є одним з багатьох інструментів, за допомогою яких можна аналізувати інноваційний розвиток.

В економічній науці сформувалися різні підходи до поняття «інноваційна система», систематизувавши які, можна виділити загальне сформоване поняття національної інноваційної системи, під яким розуміють комплекс економічно взаємодіючих наукових та інноваційних елементів й інституційних структур соціально-економічної системи, які забезпечують господарський розвиток та зріст якості життя населення на базі знань і нововведень шляхом генерування, інвестування та практичного застосування результатів інноваційної діяльності [5, с. 300]. Позитивним є виокремлення інноваційних елементів та розгляд системи як певного механізму забезпечення господарського розвитку. При цьому недоліком є обмеження взаємодії елементів та структур лише економічною взаємодією, що не враховує інші функціональні зв'язки, наприклад, правові.

Л. Яремко визначив сутність національної інноваційної системи як «сукупність взаємозв'язаних організацій (структур), що займаються виробництвом та комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів» [6, с. 54]. За такої позиції інноваційна система розглядається як виробничий та маркетинговий процес, який протікає завдяки пов'язаності структур. Як і попередні підходи, дане поняття розглядає систему у вузькому значенні з позиції лінійної моделі інноваційної діяльності, що не відображає сутнісної особливості даної системи. Крім того, спірною є позиція автора щодо обмеження інноваційної системи національними кордонами. Так, прикладом позитивного досвіду ефективного функціонування інноваційної системи, що не обмежується кордонами держави є Торгово-експортна рада Данії, що очолює роботу Інноваційних центрів за кордоном, метою створення яких є сприяння поширенню та обміну інноваційними технологіями. Так, данські Інноваційні центри відкриті в США, Китаї та Німеччині та виступають складовою частиною інноваційної системи, в якості комунікативної ланки між Данією та іншими країнами світу в галузі сприяння інноваціям.

Л. Федулова, М. Пашута – як «сукупність взаємозв'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерціалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів, малих та великих компаній, університетів, лабораторій, технопарків та інкубаторів як комплексу інститутів правового, фінансового й соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси і мають потужне національне коріння, традиції, політичні та культурні особливості» [7, с. 36]. Позитивним є розширення інституційних складових інноваційної системи, взаємозв'язки яких забезпечують інноваційні процеси.

Недоліком, як і попередніх є, по-перше, проста констатація наявності взаємозв'язків без належного розкриття їх суті, по-друге, обмеження протікання інноваційних процесів межами державних кордонів, по-третє, не враховано державу, яка може вступати як в організаційного-господарські відносини в процесі регулювання інноваційних відносин, так і в майново-господарські відносини, наприклад, під час укладення угод у сфері приватно- публічного партнерства, інвестиційних угод та ін.

М. Шарко – як «економічний механізм, що ґрунтується на розробленні та експлуатації нових знань, підприємницькому підході, інтеграції в зовнішні ринки й прискореному розвитку конкурентоспроможності країни та її регіонів» [8, с. 26]. Позитивним є розуміння системи як функціонального, налагодженого механізму, виділення підприємницького підходу, на якому базується діяльність інноваційної системи, інтеграції в зовнішні ринки та забезпечення конкурентоспроможності. Розглядаючи економічний механізм як складову господарського, можна дійти до висновку, що даний підхід дещо обмежує як інституційні так і функціональні складові інноваційної системи. Так, по-перше, економічний механізм передбачає комплекс способів, методів, інструментів управління, що можуть бути використані для регулювання економічних відносин. По-друге, під час протікання інноваційних процесів виникають інші відносини, наприклад, організаційно-господарські, що забезпечують функціональні зв'язки між складовими системи, проте не мають економічної складової.

Більш комплексним підходом до розуміння інноваційної системи є поняття В. Білозубенко. Так, автор визначає НІС як «комплекс взаємозалежних інститутів організаційного і правового характерів, пов'язаних особливою структурою, які забезпечують перебіг національного інноваційного процесу, окремі його стадії, а також участь і регульовальну роль держави у сфері інноваційного розвитку» [9, с. 13-17]. Позитивним є врахуванням стадійності інноваційного процесу, функціональності зв'язків різних інститутів та кінцевої мети – інноваційного розвитку. Недоліком є взаємозалежність структурних елементів системи, що передбачає організаційні та функціональні обмеження, управлінський характер взаємовідносин між складовими, що може призвести до зменшення господарської самостійності та ініціативності.

Дещо схожу позицію можна побачити у визначенні І.П. Макаренко, відповідно до якого національна інноваційна система розглядається як «сукупність національних державних, приватних і громадських організацій і механізмів їхньої взаємодії, у межах яких створюються, зберігаються і поширюються нові знання та технології» [10, с. 318]. При загальній позитивній направленості, автором, по-перше, не враховано, що поширення нових знань та технологій мають забезпечувати інноваційний розвиток економіки держави, по-друге, розвиток та конкурентоспроможність економіки можлива лише шляхом належного впровадження та поширення інновацій, а поняття «зберігання» може бути застосоване лише у розумінні належного захисту прав інтелектуальної власності.

Системне поняття можна знайти у роботі Н.М. Буняк, в якій національна інноваційна система, з одного боку, є процесом взаємодії між різними інститутами, які займаються виробництвом та комерціалізацією наукового знання в межах держави, а з іншого – результатом цієї взаємодії. Визначальним фактором ефективного функціонування національної інноваційної системи є ступінь партнерства в системі «наука-бізнес-держави», яка об'єднує технологічні, фінансові та організаційні фактори генерування та поширення інновацій [11].

Саме такий системний підхід запропоновано в Проекті ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні. Відповідно до якого необхідно враховувати системний характер поняття національної інноваційної системи. Технологічний розвиток розглядається не у вигляді односторонньо спрямованих причинно-наслідкових зв'язків, що ведуть від науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт до інновацій, а й як процес взаємодії та зворотних зв'язків між всім комплексом економічних,

соціальних, політичних, організаційних та інших факторів, які визначають створення інновацій [12, с. 180].

Таким чином, можна зробити висновок, що національна інноваційна система, як і будь-яка інша система, має характеризуватися структурованістю, цілісністю, відособеністю, підпорядкуванням загальній цілі стимулювання, забезпечення та поширення інноваційних трансформацій.

Важливого значення при дослідженні національної інноваційної системи набуває визначення основних її елементів, оскільки реалізація інноваційних проектів та, відповідно, діяльність з розроблення, впровадження та комерціалізації здійснюється конкретними суб'єктами в межах конкретних інноваційних процесів. Тож, дослідження основних структурних елементів національної інноваційної системи, ступінь їх відповідності вимогам інноваційної моделі розвитку та ефективність їх взаємозв'язків допоможе виявити слабкі сторони і перепони, що гальмують інноваційний розвиток, а дослідження наявних переваг та потенційних можливостей допоможе здійснити системні зміни у національних інноваційних процесах.

Так, М. Бунчук виокремлює комплекс інститутів, які беруть участь у виробництві, передачі і використанні знань (фірми та системи, що вони утворюють, наукова система, інші дослідні установи, елементи економічної інфраструктури) та інші елементи, що впливають на інноваційний процес (контекст, що створюється макроекономічною політикою та іншими формами державного регулювання; система освіти і професійної підготовки; особливості товарних ринків; особливості ринків факторів виробництва; особливості ринку праці; система фінансування інновацій, комунікації) [13]. Позитивним є окреслення основних інститутів, які є складовою системи та інших елементів, що в подальшому дозволить проаналізувати та дослідити особливості їх функціонування, проте інноваційна система є більш складною та не може складатися лише з інституційної (інфраструктурної) складової. Інститути є лише однією складовою системи. При цьому на інноваційний процес впливають не самі інститути та елементи як статичні складові, а якісні взаємодії між ними, що мають цільову визначеність.

Подібний підхід використовують І.В. Багрова та О.Л. Черевко, які виділяють дві підсистеми національної інноваційної системи: підсистему генерування та розповсюдження знань і підсистему інноваційної інфраструктури [14, с. 83]. В даному випадку можна говорити про вузький підхід автора до структури інноваційної системи як більшою мірою інфраструктурного елементу. Проте навіть за такого підходу автором не враховано, що знання не завжди ведуть до інновацій, а їх генерація та розповсюдження більшою мірою відноситься сфери науки та освіти, оскільки не передбачає інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки як цільової направленості функціонування елементів системи.

О.П. Кавтиш, А.В. Гречко, Л.А. Яремко також виокремлюють дві складові національної інноваційної системи: науково-виробничу та інфраструктурно-забезпечувальну, що включає інститути правового, фінансового та соціального характеру, які забезпечують інноваційні процеси і мають міцні національні корені, традиції, політичні і культурні особливості [15, с. 225; 6, с. 55].

Таку ж позицію підтримує і І.Н. Карпунь, відносячи до основних структурних елементів національної інноваційної системи: генерацію знань, освіту і професійну підготовку, виробництво продукції та послуг; інноваційну інфраструктуру, зокрема й фінансове та інформаційне забезпечення [16, с. 195].

Важливим, за таких вузьких позицій, є виокремлення інститутів правового, фінансового та соціального характеру, що дає змогу, можливість розширення розуміння інституційних складових системи.

В залежності від функцій, які виконують основні елементи НІС, В.В. Побірченко виділяє такі блоки національної інноваційної системи: 1) креативний блок або блок

породження знання (університети, наукові інститути, окремі фахівці, складні соціальні мережі, що забезпечують неформальну взаємодію дослідників з різних інститутів та університетів); 2) блок трансферу технологій; 3) блок фінансування; 4) блок виробництва; 5) блок підготовки кадрів [17, с. 158]. Важливим є висновки автора щодо існування у середині національної інноваційної системи взаємозв'язку та взаємозалежності між інститутами та державною політикою, яка, як правило, або підтримує, або блокує розвиток технологій та інновацій.

У роботі Ю.А. Атаманової національна інноваційна є системним утворенням та складається з двох блоків структурних утворень: (1) конструктивних, базових елементів, які становлять каркас системи та зумовлюють виконання нею її основних властивостей, і (2) функціональних зв'язків: внутрішніх, які забезпечують взаємодію всіх елементів системи та об'єднують їх у цілісне утворення за певним функціональним призначенням, і зовнішніх, що опосередковують взаємодію системи із зовнішнім оточенням та об'єднують її з іншими утвореннями в систему вищого порядку [18, с. 104]. Тобто бачимо, що автор виділяє структурні та функціональні елементи системи, співвідносячи їх як два блоки структурних утворень. Важливим є, по-перше, виділення функціональних зв'язків як складової частини інноваційної системи, оскільки саме дієві зв'язки між елементами забезпечують доведення ідеї до інноваційного продукту / продукції, шляхом динамічних змін у складі суб'єктів процесу та його по стадійного проходження від створення до впровадження інновації; по-друге, висновки щодо можливості елементів – підсистем – національної інноваційної системи виступати системними утвореннями, які не завжди повністю поглинаються межами лише самої національної інноваційної системи, а досить часто входять до складу й інших систем. Як бачимо, автор розуміє національну інноваційну систему як динамічну, гнучку, функціональну систему, конфігурація елементів якої залежить від зміни умов існування, зовнішнього оточення та інших обставин. Така позиція автора видається досить слушною, оскільки, наприклад, структура національної інноваційної системи й механізм формування інноваційної політики США характеризується надзвичайною складністю та динамічністю зв'язків між державними, квазі-державними та юридично незалежними від держави організаціями, що беруть участь у процесі формування інноваційної політики та її реалізації. При цьому, забезпечується високий та стабільний інноваційний розвиток економіки.

Схожу позицію можна побачити, аналізуючи Концепцію розвитку національної інноваційної системи, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. Цінним у даній концепції є виокремлення державного регулювання, що в подальшому дозволить дослідити механізми взаємодії між елементами системи, проаналізувати форми та засоби регулювання інноваційних процесів, та має практичне значення при реалізації інноваційних проєктів.

Важливим для подальших досліджень є положення, викладені у Проєкті ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні», де національна інноваційна система визначена як комплекс економічно, організаційно та юридично взаємодіючих суб'єктів наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інші підприємства, установи, організації, які здійснюють, забезпечують та/або сприяють проведенню наукових досліджень, розробленню, комерціалізації та практичному застосуванню (в реальному секторі економіки) результатів інтелектуальної діяльності та інноваційних об'єктів в межах національних кордонів [12, с. 71]. При досить комплексному підході не зовсім чітко прослідковується функціональна складова інноваційної системи, тобто завдяки чому забезпечується ефективна взаємодія між суб'єктами, проте саме вони відіграють визначальну роль в інноваційному процесі, забезпечують його ефективну реалізацію.

З вищевикладеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1) інноваційні процеси та пов'язані з ними трансформації відбуваються завдяки ефективному взаємозв'язку та функціонуванню складної сукупності організацій та ін-

ститутів, що здійснюють розробку, впровадження / використання та комерціалізацію інноваційних продуктів і забезпечують успішну реалізацію інноваційних проектів на кожній стадії. Протікання даних процесів, у їхній єдності та взаємозв'язку з урахуванням правових, фінансових, організаційних та соціальних аспектів можливе в межах певної структурованої та функціонально пов'язаної національної інноваційної системи;

2) національна інноваційна система, будучи категорією системного порядку, характеризується структурованістю, цілісністю, відособленістю, підпорядкуванням загальній цілі стимулювання, забезпечення та поширення інноваційних трансформацій;

3) системний характер поняття національної інноваційної системи означає, що розвиток розглядається не у вигляді однобічно спрямованих причинно-наслідкових зв'язків, що ведуть від науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт до інновацій, а й як процес взаємодії та зворотних зв'язків між всім комплексом економічних, соціальних, політичних, організаційних та інших факторів, які визначають створення інновацій;

4) основними складовими інноваційної системи мають бути 1) конструктивні, базові елементи, які становлять каркас системи та зумовлюють виконання нею її основних властивостей; 2) функціональні зв'язки: внутрішніх, які забезпечують взаємодію всіх елементів системи та об'єднують їх у цілісне утворення за певним функціональним призначенням, і зовнішніх, що опосередковують взаємодію системи із зовнішнім оточенням та об'єднують її з іншими утвореннями в систему вищого порядку. При цьому цілісність та взаємозв'язок між елементами системи має забезпечуватися державним регулюванням та базуватися на суспільному господарському порядку;

5) інноваційна система має передбачати якісну взаємодію державного та приватного секторів, що припускає партнерські взаємовідносини між інституціями в процесі реалізації нових знань / технологій;

6) інноваційна система може вважатися господарсько-правовим механізмом, який у єдності інституційних та функціональних зв'язків забезпечує інноваційний розвиток національної економіки та конкурентоспроможність країни в глобалізаційних процесах;

7) інноваційна система має забезпечувати реалізацію інноваційних процесів на будь-яких етапах інноваційної діяльності;

8) інноваційна система має універсальний характер, тобто пронизує усі сфери економіки;

9) метою інноваційної системи є реалізація інноваційних процесів, інноваційний розвиток на розвиток конкурентоспроможної економіки.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Для проведення подальших досліджень питань реалізації інноваційних проектів, інноваційну систему варто розглядати в декількох аспектах: 1) як господарсько-правовий механізм, що складається з сукупності законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань / технологій; 2) як процес взаємодії та зворотних зв'язків між всім комплексом економічних, соціальних, політичних, організаційних та інших інституцій, які визначають та забезпечують створення та реалізацію інновацій; 3) як взаємодію державного та приватного секторів, що припускає партнерські взаємовідносини між інституціями та ґрунтується на суспільному господарському порядку у сфері інноваційної діяльності; 4) динамічну, гнучку, функціональне утворення, конфігурація елементів якої залежить від зміни умов існування, зовнішнього оточення та інших обставин; 5) як комплекс організацій і механізмів, які формують умови створення, накопичення, поширення та промислового використання науково-технічних знань у країні. При цьому кожний з розглянутих аспектів до розгляду інноваційної системи має забезпечувати реалізацію інноваційних проектів, забезпечувати високий та стабільний інноваційний розвиток економіки.

Наведене комплексне розуміння поняття «національна інноваційна система» сприятиме загальному науковому завданню встановити та налагодити ефективні взаємозв'язки між суб'єктами інноваційної діяльності, що відбуваються в межах реалізації інноваційного проекту, зумовить подальші дослідження інноваційної системи як функціонального господарського механізму. Це, в свою чергу, дозволить виробити конкретні механізми, що націлені на якісну реалізацію інноваційних проектів.

Список використаних джерел:

1. Маренков М.Н. Проблемы теории государства и права : учебник / М.Н. Маренков. – М. : ТК Велби, Изд – во Проспект, 2007. – 768 с.
2. Rothwell R., Successful industrial innovation: critical success factor for the 1990s // R&D Management. – 1992. – № 22 (3). – P. 221–239.
3. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective // Cambridge Journal of Economics. – 1995. – № 19 (1), February. – Pp. 5–24.
4. Nelson R. National Innovation Systems. A Comparative Analysis/ R. Nelson. – New York/Oxford, Oxford University Press, 1993.
5. Стратегический ответ России на вызовы нового века / под общей ред. Акад. Л.И. Абалкина. – М. : «ЭКЗАМЕН», 2004. – 606 с.
6. Яремко Л. Національна інноваційна система та її формування в Україні / Л. Яремко // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. – Вип. 1. – НДЕІ Мінекономіки України, 2007. – С. 54–57.
7. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи/ Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України. – 2005. – № 4. – С. 35–47.
8. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 25–30.
9. Білозубенко В.С. Роль національної інноваційної системи у підтриманні інноваційної активності / В.С. Білозубенко // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки. – 2009. – № 4. – С. 13–20.
10. Макаренко І.П. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / І.П. Макаренко, П.М. Копка, О.Г. Рогожин, В.П. Кузьменко / за наук. ред. І.П. Макаренка. – К. : Інститут проблем національної безпеки, 2007. – 520 с.
11. Буняк Н.М. Сутність національної інноваційної системи / Н.М. Буняк // Ефективна економіка. – 2013. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=633>.
12. Аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. :Фенікс, 2011. – 350 с.
13. Бунчук М. Национальные инновационные системы: основные понятия и приложения (по материалам зарубежных авторов) [Электронный ресурс] / М.Бунчук. – Режим доступу : <http://www.biz.nnov.ru/>.
14. Багрова І.В. Національна інноваційна система України: характеристика та проблеми становлення / І.В. Багрова, О.Л. Черевко // Вісник ДДФА. – 2010. – № 2 (24). – С. 81–90.
15. Кавтиш О.П. Теоретико-методологічні підходи до визначення національної інноваційної системи / О.П. Кавтиш, А.В. Гречко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 2. – С. 223–228.
16. Карпунь І.Н. Структура і середовище національної інноваційної системи України / І.Н. Карпунь // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. – Вип. 20.14 – С. 193–200.
17. Побірченко В.В. Національні інноваційні системи в глобальній економіці / В.В. Побірченко // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». Том 24(63). – 2011. – № 1. – С. 155–163.
18. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: Монографія. – Харків : видавництво «ФІНН», 2008. – 424 с.

